

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-59-47>

УДК 340.5:342.25:502.131.1

Волченко Наталія Василівна

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник лабораторії сталого сільського розвитку,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5748-972X>

Харченко Тетяна Олександрівна

доктор наук з державного управління, доцент,
в.о. завідувача, провідний науковий співробітник лабораторії
сталого сільського розвитку,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3446-6533>

Лукаш Світлана Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник лабораторії сталого сільського розвитку,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1948-7683>

Бричко Аліна Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник лабораторії сталого сільського розвитку,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4902-1403>

Nataliia Volchenko, Tetiana Kharchenko,**Svitlana Lukash, Alina Brychko**

Sumy National Agrarian University

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ
УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ГРОМАД¹****COMPARATIVE ANALYSIS OF EUROPEAN AND NATIONAL
LEGAL INSTRUMENTS FOR MANAGING THE SUSTAINABLE
DEVELOPMENT OF COMMUNITIES**

Анотація. Статтю присвячено порівняльному аналізу європейських та національних правових інструментів управління сталим розвитком громад. Досліджено нормативні, інституційні, процедурні, змістові, ресурсні та часові параметри правового регулювання на рівні ЄС і України. Встановлено, що українське законодавство вже містить базове нормативне ядро для забезпечення сталого розвитку громад, однак потребує подальшої систематизації, посилення міжрівневої координації, інтеграції кліматичних цілей у документи планування, удосконалення механізмів фінансування, моніторингу та участі громадськості. Обґрунтовано напрями гармонізації національного законодавства з європейською моделлю багаторівневого врядування, у якій правові інструменти функціонують як взаємопов'язана система довгострокового стратегічного управління.

Ключові слова: сталий розвиток громад, територіальні громади, правові інструменти, місцеве самоврядування, багаторівневе врядування, кліматична політика, стратегічне планування.

Summary. The article provides a comparative analysis of European and national legal instruments governing the sustainable development of communities, focusing on their functional completeness, coherence, and capacity to ensure a full cycle of public administration. Particular attention is paid to the regulatory, institutional, procedural,

¹ Робота виконана в рамках реалізації проєкту фундаментального наукового дослідження 2026 р.: «Інтегрований економіко-правовий механізм стратегування та імплементації європейської політики сталого сільського розвитку громад» (№ держ. реєстрації: 0126U000480)

substantive, resource, and temporal dimensions of legal regulation that determine a community's ability to plan, finance, implement, monitor, and adjust sustainable development policies. The methodological basis of the study is a functional-comparative approach, which enables comparison of the legal acts of the European Union and Ukraine not only in terms of their formal belonging to a particular legal system, but also in terms of their capacity to ensure a full management cycle. It is substantiated that, within the European model, the relevant instruments function as an interconnected system combining the principles of local self-government, environmental integration, climate neutrality, multi-level governance, programme financing, and regular monitoring of results. The study found that Ukrainian legislation has already formed a basic regulatory framework in this area, particularly concerning local self-government, strategic environmental assessment, environmental impact assessment, and state regional and climate policy. At the same time, the need for further harmonisation of national legal regulation with European approaches was identified through strengthening inter-level coordination, establishing the mandatory consideration of climate and environmental goals in territorial planning and recovery documents, and improving mechanisms for public participation, monitoring, evaluation, and financing. It has been proven that, to achieve fuller compliance with European standards, Ukraine should strengthen the integrated and binding nature of legal instruments governing the sustainable development of communities. The results of the study may be used for lawmaking, strategic planning, and improving local territorial development policy.

Keywords: sustainable development of communities, territorial communities, legal instruments, local self-government, multi-level governance, climate policy, strategic planning.

Постановка проблеми. Сталий розвиток територіальних громад передбачає політичну декларацію пріоритетів, що підсилюється правовою архітектурою, яка гарантує, що економічні, соціальні та екологічні цілі синхронізовані з процесами місцевого управління. На практиці управління сталим розвитком громад здійснюється через поєднання правових інструментів, таких як законодавчі акти, стратегічні та програмні документи, процедури екологічної оцінки, механізми фінансування, моніторингу та участі громадськості. Водночас окремі нормативні положення не гарантують їх систематичності, узгодженості та здатності охопити повний цикл управління розвитком громад.

Питання стає ще більш значущим у світлі необхідності наближення української моделі правового регулювання до європейських норм, де стійкість забезпечується не ізольованими актами, а через пов'язану систему норм щодо місцевого самоврядування, екологічної інтеграції, кліматичної нейтральності, програмного фінансування, багаторівневого управління та періодичного моніторингу результатів. За таких обставин порівняльне дослідження європейських та національних правових інструментів щодо їх придатності для повного циклу управління сталим розвитком громад набуває наукової значущості. Таким чином, можна виявити не лише нормативні збіги, а й прогалини, що блокують трансформацію від формального правового середовища до реальної сили для розвитку територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нормативно-правове забезпечення розвитку громад досліджується з огляду на національне правове поле у роботі О. Коркуни та колективу авторів [1]. В контексті сталого розвитку подібні дослідження проводяться А. Чернихівською [2]. О. Альбещенко визначає європейський досвід сталого розвитку громад важливим для України [3]. О. Комеліна та Г. Кондратьєва досліджують зако-

нодавство ЄС, регуляторну базу, стратегічні документи, просторовий розвиток територій [4]. Отже, порівняльний аналіз європейських та національних правових інструментів управління сталим розвитком громад сьогодні беззаперечно є актуальним з огляду на євроінтеграційні заходи.

Під правовими інструментами управління сталим розвитком громад розуміємо сукупність законодавчих актів, нормативно-правових рамок, стратегічних планів та програмних документів, які визначають правила, обов'язки та механізми для забезпечення балансу між економічним зростанням, соціальною справедливістю та захистом довкілля. Відповідні позиції викладені у роботах вітчизняних та закордонних дослідників, зокрема Н. Кривокульської та Ф. Марін-Лопез [5, 6].

Н. Кривокульська та С. Кльоба до основних правових інструментів на рівні територіальних громад відносять стратегічні та управлінські документи громади [5], [7], І. Лещух–спеціалізовані плани [8], а Н. Кривокульська зі співавторами–міжнародні та національні правові рамки [5]. Наприклад, до стратегічних документів належать стратегії розвитку територіальних громад, що визначають стратегічні пріоритети економічного та соціального розвитку; концепції комплексної безпеки щодо життєзабезпечення населених пунктів; інвестиційні паспорти громад; галузеві програми. Останні з них визначають конкретні плани дій щодо розвитку певних сфер. Серед спеціалізованих планів доцільно акцентувати увагу на місцевих енергетичних планах, які, згідно з Законом України «Про енергоефективність», встановлюють цілі сталого енергетичного розвитку та заходи з енергоефективності [9]. Для реалізації принципів циркулярної економіки можуть формуватися плани управління відходами для громад [10]. У роботах А. Сікори, А. Тесті, Ю. Дамарі, М. Трейна, а також актах Європейського Парламенту однією з найважливіших ініціатив визначається Європейська зелена угода [11–15], яка є глобальним планом дій,

що вимагає оновлення існуючих та напрацювання нових інструментів екологічного управління і вдосконалення законодавчих актів для досягнення кліматичної нейтральності. Ефективність цих інструментів залежить від наявності сприятливого правового середовища, яке дозволяє впроваджувати Цілі сталого розвитку в національні та місцеві процеси планування.

Вибір критеріїв, прийнятих у цьому порівняльному дослідженні, залежить від функціональної та порівняльної точки зору, іншими словами, ми враховуємо, чи є правові інструменти (наприклад, закони та регламенти) актуальними не лише на основі того, до якої правової системи вони належать і на якій правовій системі вони побудовані, але й чи є вони корисними для забезпечення повного циклу (тобто на всіх його етапах) управління сталим розвитком громади. Порівняння правових інструментів управління сталим розвитком громад здійснюється з огляду на актуальні норми права; ступінь відповідності необхідним умовам; тих суб'єктів, які використовують інструмент; залучення громадськості; рівень врахування екологічних питань; наявність фінансових механізмів; систем моніторингу та контролю для підтримки; забезпечення довгострокового планування. Застосовуючи повний спектр критеріїв, пропонуємо оцінку регуляторних, інституційних, процедурних, матеріальних, ресурсних та часових факторів правового регулювання європейських та національних правових інструментів управління сталим розвитком громад.

Метою статті є здійснення порівняльного аналізу європейських та національних правових інструментів управління сталим розвитком громад для виявлення рівня їх функціональної повноти, узгодженості та відповідності повному циклу публічного управління, а також для обґрунтування напрямів удосконалення українського законодавства з урахуванням європейської моделі багаторівневого врядування, екологічної та кліматичної інтеграції, фінансового забезпечення, моніторингу й довгострокового планування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У цьому дослідженні було використано функціонально-порівняльну та критеріально-орієнтовану структуру. Суть цього підходу полягає в тому, що для аналізу обираються не всі документи, що стосуються сталого розвитку, а ті акти, які дозволяють охопити повний цикл правового регулювання, як інституційну основу місцевого самоврядування, інтеграцію екологічних вимог у планування, оцінку конкретних проектів, фінансову підтримку реалізації політики та довгострокове встановлення кліматичних цілей. Цей метод відповідає обґрунтуванню Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [16] щодо узгодженості політики сталого розвитку, яке передбачає, що узгоджені та інтегровані політики на всіх рів-

нях управління повинні бути розроблені, впроваджені та охоплені моніторингом, а також підходу «кращого регулювання», запропонованого Європейською комісією [17], який передбачає, що регулювання повинно оцінюватися протягом усього циклу політики.

Методологічно ми використовували чотири фільтри для відбору цих актів: пряма релевантність до управління на рівні громади (акт повинен був або безпосередньо визначати статус місцевих органів влади, або встановлювати формальні процедури, за допомогою яких громада плануватиме, погоджуватиме, фінансуватиме або контролюватиме розвиток території); перевага жорсткому праву (обов'язкові правові акти мали пріоритет над стратегічними комунікаціями або програмними документами м'якого права); репрезентативність з точки зору різних аспектів правового регулювання; мінімальна достатність корпусу (обрано не максимальну кількість актів, а мінімальний набір, який дозволяє спостерігати архітектуру європейської моделі без розпорошення на похідні або вузькосекторальні документи).

Обрані для аналізу правові інструменти управління сталим розвитком громад представлені у таблиці 1.

Європейський зелений курс або Новий план дій для циркулярної економіки не були взяті, бо виступають стратегічними комунікаціями Комісії, тобто інструментами м'якого права та формування політики, а не основними обов'язковими актами, через які безпосередньо організовується місцеве управління, екологічні процедури, фінансування фондів або юридично обов'язкові кліматичні рамки. Вони є актуальними як доктринально-політичний фон, але не як основа для нормативно-порівняльного аналізу. Цей вибір також відповідає логіці кращого регулювання, де стратегічні ініціативи слід відрізнити від фактичного обов'язкового законодавства [17].

Результати порівняльного аналізу європейських та національних правових інструментів управління сталим розвитком громад систематизовані у таблиці 2.

Порівняльний аналіз європейських та національних правових інструментів управління сталим розвитком громад свідчить, що Україна вже створила базове нормативне ядро, яке узгоджується з європейською концепцією управління для сталого розвитку громад. Водночас для повної відповідності європейському підходу не стільки потрібно запроваджувати нові декларативні акти, скільки впроваджувати дієвіші інструменти інтеграції, координації, фінансування та контролю виконання. Це впливає з того, що українська модель дійсно має інституційне підґрунтя в місцевому самоврядуванні, базу для здійснення оцінки впливу на довкілля, акцент на кліматичних цілях, моніторингу та фінансових інструментах.

Таблиця 1 – Правові інструменти управління сталим розвитком громад

№	Нормативний акт	Значення для аналізу
<i>Європейські правові інструменти</i>		
1	Європейська хартія місцевого самоврядування (1985) [18]	Базовий акт для аналізу принципів місцевого самоврядування і автономії громад
2	Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на довкілля [19]	Ключовий акт для аналізу стратегічної екологічної оцінки
3	Директива 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на довкілля [20]	Базовий акт для аналізу оцінки впливу проєктів на довкілля
4	Регламент (ЄС) 2021/1060, що встановлює спільні положення щодо фондів Європейського Союзу [21]	Дає підстави для аналізу фінансових механізмів підтримки сталого розвитку територій
5	Регламент (ЄС) 2021/1119, що встановлює рамку для досягнення кліматичної нейтральності (Європейський кліматичний закон) [22]	Дозволяє аналізувати кліматичний вимір сталого розвитку та довгострокове планування до 2050 року
<i>Національні правові інструменти</i>		
1	Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР [23]	Базовий акт для визначення правового статусу та повноважень територіальних громад
2	Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII [24]	Визначає засади державної регіональної політики та розвиток територій
3	Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII [25]	Основний акт для аналізу стратегічної екологічної оцінки у системі планування розвитку громад
4	Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII [26]	Основний акт для аналізу процедури оцінки впливу на довкілля та участі громадськості
5	Про основні засади державної кліматичної політики : Закон України від 08.10.2024 № 3991-IX [27]	Формує національну кліматичну рамку для довгострокового сталого розвитку
6	Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 [28]	Дає основу для аналізу стратегічного планування розвитку регіонів і громад
7	Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.03.2024 № 305 [29]	Використовується для аналізу системи моніторингу та оцінювання
8	Про затвердження Порядку функціонування єдиної геоінформаційної системи здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2023 № 522 [30]	Важлива для аналізу цифрового супроводу моніторингу розвитку громад

Джерело: складено авторами

Але в європейській системі ці частини більше взаємопов'язані і функціонують у системі багаторівневого управління. Нормативно, принцип сталого розвитку громад має бути стандартною юридичною вимогою, а не лише загальною політичною метою у національних, регіональних та місцевих планувальних документах. Порівняння ілюструє, що в ЄС правова система розділена за функціями, окремо від інституційного фундаменту, окремо від екологічного правила, незалежно від фінансового регулювання, незалежно від кліматичної моделі.

Висновки. Отже, українське законодавство має рухатися до більш систематичної кодифікації та гармонізації більш стандартизованих норм, що стосуються місцевого самоврядування, регіональної політики, територіального відновлення, кліматичної політики, оцінки впливу на навколишнє середовище, а також шляхом запровадження обов'язку враховувати цілі сталого розвитку та

кліматичну нейтральність у всіх територіальних та відновлювальних планах.

Впровадження та інтерпретація принципу багаторівневого управління та партнерства, відповідно до європейської моделі, є основним пунктом дії на інституційному рівні. Україні слід запровадити обов'язкові регламенти для міжрівневої координації щодо національних та регіональних стратегій (найбільш релевантних документів), планів відновлення, кліматичних планів, фінансових програм, а також нормативно забезпечити участь асоціацій органів місцевого самоврядування, представників громад, бізнесу та державного сектору у формуванні цих документів.

На процедурному рівні Україна вже досить близька до законодавства ЄС щодо оцінки впливу на довкілля та участі громадськості, але для повної відповідності потрібно запровадити більш надійні процеси, що включають обов'язковий розгляд результатів участі, післяпроєктний моніторинг

Таблиця 2 – Результати порівняльного аналізу європейських та національних правових інструментів управління сталим розвитком громад

Позиція порівняння	ЄС	Україна
1	2	3
<i>Нормативний вимір</i>		
Юридична основа місцевого самоврядування	Принцип місцевого самоврядування має бути визнаний у національному законодавстві; місцеве самоврядування означає право і здатність місцевої влади управляти значною часткою публічних справ у межах закону (Європейська хартія місцевого самоврядування (1985), Ст. 2, 3(1) [18])	Місцеве самоврядування визначене як гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади вирішувати питання місцевого значення; воно здійснюється громадою безпосередньо і через ради та їх виконавчі органи (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Ст. 2 [23])
Форма правового інструменту	Спирається на міжнародний договір Ради Європи, директиви ЄС для процедур оцінювання та регламенти ЄС для програмування, моніторингу і фінансування ([19–21])	Основа складається переважно з національних законів: про місцеве самоврядування, регіональну політику, стратегічну екологічну оцінку, оцінку впливу на довкілля, кліматичну політику, які деталізуються урядовими актами ([24–30])
Рівень обов'язковості	Держава бере на себе мінімум обов'язкових положень Європейської хартії місцевого самоврядування [18], зокрема щодо Ст. 2, Ст. 3(1,2), Ст. 4(1,2,4), Ст. 9(1–3), Ст. 11, Ст. 12(1)); для екологічних процедур діють обов'язкові правила SEA/EIA [19-20]	Обов'язковість забезпечується законами прямої дії: базові засади місцевого самоврядування, стратегічного планування, стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля і кліматичної політики мають імперативний характер для відповідних органів ([24–30])
<i>Інституційний вимір</i>		
Хто є основним носієм повноважень	Основний носій повноважень – органи місцевого самоврядування, які діють під власну відповідальність і в інтересах місцевого населення (Європейська хартія місцевого самоврядування (1985), Ст. 3(1) [18])	Основний носій – це територіальна громада; реалізація відбувається безпосередньо або через ради та їх виконавчі органи (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Ст. 2 [23])
Багаторівневе врядування і партнерство	Для стратегічних документів між державою-членом ЄС і Європейською Комісією, кожною конкретною програмою в системі фондів ЄС має бути організоване всебічне партнерство з регіональними, місцевими, міськими та іншими органами публічної влади, економічними і соціальними партнерами, громадянським суспільством (Регламент (ЄС) 2021/1060, що встановлює спільні положення щодо фондів Європейського Союзу, Ст. 8(1) [21])	Суб'єктами державної регіональної політики є Президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи (Закон України «Про засади державної регіональної політики», Ст. 4 [24]; у кліматичній політиці громади також включені до кола суб'єктів (Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики», Ст. 5 [24])
<i>Процедурний вимір</i>		
Пряма участь громадян	Хартія прямо допускає збори громадян, референдум та інші форми безпосередньої участі громадян (Європейська хартія місцевого самоврядування (1985), Ст. 3(2), [18])	Громадяни України реалізують право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад; з дотриманням принципів народовладдя і гласності (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Ст. 3, 4, [23])
Участь громадськості у стратегічному плануванні	Директива 2001/42/ЄС вимагає консультацій органів влади з громадськістю, а результати консультацій мають бути враховані до ухвалення плану чи програми (Директива 2001/42/ЄС, Ст. 6, 8, [19])	Замовник зобов'язаний забезпечити участь громадськості у стратегічній екологічній оцінці; проект документа і звіт щодо якої оприлюднюються на офіційному сайті та в Єдиному реєстрі, із зазначенням процедури обговорення і способів участі (Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», Ст. 12, [25])

Продовження таблиці 2

1	2	3
Участь громадськості у проєктних рішеннях	Директива 2011/92/ЄС вимагає ранніх та ефективних можливостей для участі, а результати консультацій повинні братися до уваги у рішеннях (Директива 2011/92/ЄС, Ст. 6, 8, 8а, [20])	Громадське обговорення у процедурі оцінки впливу на довкілля проводиться для виявлення, збирання та врахування зауважень; зауваження можна подавати письмово, електронно або усно під час слухань; орган зобов'язаний забезпечити таке обговорення (Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», Ст. 7, [26])
Моніторинг, оцінювання, контроль	Кожна держава-член встановлює структуру ефективності; також створюється моніторинговий комітет, який щороку переглядає прогрес програми та її етапи та цілі (Регламент (ЄС) 2021/1060, Ст. 16, 38–40, [21])	У регіональній політиці існують моніторинг і оцінювання реалізації політики (Закон України «Про засади державної регіональної політики», Ст. 24–27, [24]); у кліматичній політиці центральні органи щороку подають КМУ інформацію, результати включаються до звітності, а КМУ має вживати коригувальних заходів у разі невідповідності політик її цілям (Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики», Ст. 23, [27])
<i>Змістовий вимір</i>		
Орієнтація на сталий розвиток	Директива 2001/42/ЄС прямо пов'язує оцінку навколишнього середовища з метою сприяння сталому розвитку (Директива 2001/42/ЄС, Ст. 1, [19])	Серед принципів державної регіональної політики закріплені координація довгострокових стратегій, а також інтегрований розвиток як поєднання галузевого та територіального підходів до розвитку громади чи регіону (Закон України «Про засади державної регіональної політики», Ст. 3 (1.6), 14 [24])
Екологічна і кліматична інтеграція	Регламент (ЄС) 2021/1119 передбачає високий рівень захисту довкілля та інтеграція екологічних міркувань у плани та програми (Регламент (ЄС) 2021/1119, Ст. 2, 4, [22]); кліматичне законодавство закріплює мету кліматичної нейтральності (Директива 2001/42/ЄС, Ст. 1, [19])	Державна кліматична політика спрямована на кліматичну нейтральність до 2050 року, низьковуглецевий та сталий розвиток, екологічну, продовольчу та енергетичну безпеку; у документах планування місцевого рівня мають враховуватися кліматичні цілі та конкретні заходи пом'якшення й адаптації (Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики», Ст. 4, 15, [27])
<i>Ресурсний вимір</i>		
Фінансова автономія та матеріальна база	Місцеві органи влади повинні мати достатні власні фінансові ресурси; передбачені процедури вирівнювання, гранти, доступ до ринку капіталу (Європейська хартія місцевого самоврядування (1985), Ст. 9(1-8), [18])	Органи місцевого самоврядування є юридичними особами, діють самостійно в межах власних повноважень; матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування закріплена законом (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Ст. 16, [23])
Програмне та бюджетне фінансування	Рішення про затвердження програми встановлює ставку співфінансування та максимальний розмір підтримки для кожного пріоритету; для інвестицій у робочі місця та зростання встановлені максимальні ставки співфінансування залежно від категорій регіону (Регламент (ЄС) 2021/1060, Ст. 112, [21])	Джерелами фінансування державної регіональної політики є кошти державного бюджету; фінансування кліматичних заходів здійснюється з державного і місцевих бюджетів, коштів донорів, міжнародної технічної допомоги, а також на засадах державно-приватного партнерства або енергосервісу (Закон України «Про засади державної регіональної політики», Ст. 21, [24]; Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики», Ст. 21, [27])
Інструменти державної підтримки	ЄС пов'язує досягнення цілей розвитку з конкретними фінансовими правилами фондів і програмними пріоритетами в межах Регламенту про спільні положення (Регламент (ЄС) 2021/1060, Ст. 5,22, [21])	Український кліматичний закон прямо передбачає гранти, субсидії, пільгові кредити, гарантії, схеми підтримки зелених і низьковуглецевих технологій, а також місцеві механізми стимулювання населення (Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики», Ст. 19–20, [27])

Закінчення таблиці 2

1	2	3
<i>Часовий вимір</i>		
Довгостроковий горизонт цілей	Кліматичне право встановлює кліматично нейтральну ціль і рамку строкової кліматичної траєкторії; Регламент про спільні положення працює в межах програмного циклу 2021–2027 рр. (Регламент (ЄС) 2021/1119, Ст.1, 2(1-4), 4(1-3),6,8 [22])	Кліматична політика України спрямована на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року; перша довгострокова стратегія низьковуглецевого розвитку затверджується до 2050 року (Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики», Ст. 4, 8 [27]. Закон про регіональну політику вимагає завчасного оновлення державної стратегії на наступний період (Закон України «Про засади державної регіональної політики», Ст. 8, [24])
Регулярність перегляду і оновлення	Оцінювання результативності та проміжний перегляд є складовими циклу реалізації програм, тоді як моніторинговий комітет функціонує на регулярній основі та збирається не рідше одного разу на рік (Регламент (ЄС) 2021/1060, Ст. 16,38, [21])	Довгострокова стратегія низьковуглецевого розвитку України переглядається та за потреби оновлюється кожні п'ять років; регіональні та місцеві кліматичні плани і стратегії також переглядаються кожні п'ять років з урахуванням моніторингу (Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики», Ст. 8, 14, [27])

Джерело: складено авторами

та інституційний нагляд. В ЄС існує рамка ефективності, комітет з моніторингу і систематичний щорічний огляд досягнення цілей, але в Україні моніторинг та оцінка ще не мають настільки сильного зв'язку з оглядом політики та фінансуванням. Рекомендується запровадити в українське законодавство, наприклад, обов'язкові комітети з моніторингу для ключових програм регіонального розвитку та відновлення, єдину систему показників продуктивності для громад, вимогу надання обґрунтованої відповіді на коментарі громадськості. Норма про те, що негативні результати моніторингу автоматично ініціюють перегляд плану, програми або фінансового механізму, буде доцільною у національному законодавстві. По суті, необхідно, щоб ці принципи були більш повно реалізовані, так щоб сталий розвиток громад включав не лише економічне зростання або відновлення, а й врахування довкілля, кліматичної нейтральності, адаптації до клімату, просторового балансу та соціальної та громадської згуртованості.

В межах ЄС інтеграція довкілля є невід'ємною частиною системи, тоді як в Україні вона вже є нормативною за своєю природою, але має бути більш рівномірно застосована у всіх місцевих документах розвитку та відновлення. Тому варто запровадити обов'язкову вимогу, щоб стратегії розвитку громад, комплексні програми відновлення, документи містобудівного планування, проекти програм транспорту, енергетики та відходів були розроблені з положеннями щодо кліматичної сумісності, оцінки впливу на довкілля, адаптації до кліматичних ризиків та показників сталості.

У сфері ресурсів, де європейська модель найбільше відрізняється, вирішальним є те, що для

ЄС фінанси вбудовані в правову структуру, але для України фінанси базуються набагато більше на поточних бюджетних можливостях, джерелах та адміністративних рішеннях. Ось чому для досягнення європейського підходу необхідно включити в українське законодавство більш стабільну структуру багаторічного програмного фінансування для сталого розвитку громад. Конкретно це передбачає встановлення правил щодо співфінансування програми регіонального розвитку та відновлення, встановлення зв'язку між державними та місцевими джерелами фінансування та індикаторами зеленої та кліматичної трансформації, розширення фінансової автономії місцевих громад для реалізації екологічних та кліматичних ініціатив, створення спеціальних систем підтримки для тих громад, які впроваджують низьковуглецеві, енергоефективні та природоорієнтовані рішення.

На часовому рівні українське законодавство вже наближається до європейського рівня в плані часових рамок до 2050 року та п'ятирічного перегляду стратегій. Але для реальної відповідності європейській траєкторії зв'язок між довгостроковими цілями, проміжними етапами та бюджетними циклами має бути набагато більш формальним. Порівняння ілюструє синергію між довгостроковою кліматичною траєкторією ЄС, програмним циклом та оглядом прогресу. В Україні довгострокові цілі сформульовані, але не всі мають однаково сильні проміжні індикатори на рівні громад. Тому було б доцільно для територіальних громад та регіонів визначити вимогу встановити не лише стратегічні цілі до 2050 року, а й проміжні на 2030 та 2040 роки, з чіткими індикаторами, регулярною оцінкою та юридичними наслідками у разі

невиконання. Для відповідності європейським стандартам Україна повинна не стільки приймати нові декларативні норми, скільки імплементувати європейську логіку взаємозв'язку між місцевою

автономією, співпрацею, екологічними процедурами, кліматичними цілями, багаторічним фінансуванням та обов'язковим моніторингом і переглядом результатів.

Список використаних джерел:

1. Коркуна О. І., Коркуна І. І., Цільник О. Я. Нормативно-правове забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. № 2. С. 16–19. URL: https://ird.gov.ua/sep/sep20192%28136%29/sep20192%28136%29_016_KorkunaO%2CKorkunaI%2CTsilnykO.pdf (дата звернення: 03.02.2026)
2. Чернихівська А. В. Концептуальні засади сталого розвитку місцевого самоврядування. *Проблеми економіки*. 2020. № 3 (45). С. 112–117. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-112-117>
3. Альбещенко О. Європейський досвід забезпечення сталого розвитку аграрного сектора сільських територій. *Економіка та суспільство*, 2022. № (37). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-1>
4. Комеліна О. В., Кондратьєва Г. В. Європейський досвід організаційно-правового забезпечення сталого просторового розвитку. *Економіка і регіон*. 2023. № 2 (89). С. 23–31. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/download/2930/2329/>
5. Кривокульська Н., Гунько С., Брич В., Богач Ю. Регулювання сталого розвитку територіальних громад на засадах стратегічного і проектного підходів в контексті вимог Європейського Союзу. *Економічний дискурс*. 2024. № 3–4. С. 84–95. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2024-2-8>
6. Marin-Gonzalez F., Moganadas S. R., Paredes-Chacin A. J., Yeo S. F., Subramaniam S. Sustainable Local Development: Consolidated Framework for Cross-Sectoral Cooperation via a Systematic Approach. *Sustainability*. 2022. Vol. 14, no. 11. Art. 6601. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14116601>
7. Кльоба С. М. Сучасний стан розвитку територіальних громад: нормативно-правове та інституційно-організаційне забезпечення. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 1(129). С. 39–45. URL: https://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.01.039_u
8. Leshchukh I., Patytska K., Bashynska Y., Nestor O., Kvak S. Integrating the European Green Deal into local governance: administrative capacities and institutional challenges for territorial communities. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2025. Vol. 11, no. 4. P. 196–226. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2025.11.04.07>
9. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21 жовтня 2021 року № 1818-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text> (дата звернення: 03.02.2026)
10. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A new Circular Economy Action Plan. For a cleaner and more competitive Europe. Brussels, 11.03.2020. COM(2020) 98 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0098> (дата звернення: 03.02.2026)
11. Sikora A. European Green Deal—legal and financial challenges of climate change. *ERA Forum*. 2021. №21(4). С. 681–697. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00637-3>
12. Testi A, Zetti I, Tarsi E, Fontana C, Gisotti MR, Rossi M. Supporting Local Implementation of the European Green Deal through a Place-Based, Participatory Approach: Methodology for a Comprehensive Analytical Framework. *Sustainability*. 2023. № 15(20). 15098. DOI: <https://doi.org/10.3390/su152015098>
13. Damari Y., Berchoux T. Assessing alignment of local climate strategies with European green deal priorities: evidence from small settlements. *Climate Policy*. 2026. Vol. 26. P. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1080/14693062.2026.2646996>
14. Trane M., Borchardt S., Marelli L., Siragusa A., Pollo R., Lombardi P. What Role for Cities in the EU Green Deal? Analysis of Policy Framework, Interlinkages and Contribution to the 2030 Agenda. *Sustainable Development*. 2025. Vol. 33. No. 4. P. 5949–5967. DOI: <https://doi.org/10.1002/sd.3423>
15. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. Brussels, 11.12.2019. COM(2019) 640 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019DC0640> (дата звернення: 03.02.2026)
16. Policy coherence for sustainable development. OECD. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/policy-coherence-for-sustainable-development.html> (дата звернення: 03.02.2026)
17. Commission staff working document. Better Regulation Guidelines. Brussels, 3.11.2021. SWD (2021) 305 final. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2021-11/swd2021_305_en.pdf (дата звернення: 03.02.2026)
18. European Charter of Local Self-Government. Strasbourg, 15.X.1985. URL: <https://rm.coe.int/european-charter-for-local-self-government-english-version-pdf-a6-59-p/16807198a3> (дата звернення: 03.02.2026)
19. Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment. Official Journal of the European Communities. 2001. L 197. P. 30–37. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj/eng> (дата звернення: 03.02.2026)
20. Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment (codification). Official Journal of the European Union. 2012. L 26. P. 1–21. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/92/oj/eng> (дата звернення: 03.02.2026)

21. Regulation (EU) 2021/1060 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 laying down common provisions on the European Regional Development Fund, ... Policy. Official Journal of the European Union. 2021. L 231. P. 159–706. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj/eng> (дата звернення: 03.02.2026)
22. Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of 30 June 2021 establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulations (EC) No 401/2009 and (EU) 2018/1999 (“European Climate Law”). Official Journal of the European Union. 2021. L 243. P. 1–17. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj/eng> (дата звернення: 03.02.2026)
23. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.02.2026)
24. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/156-19> (дата звернення: 03.02.2026)
25. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2354-19> (дата звернення: 03.02.2026)
26. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2059-19> (дата звернення: 03.02.2026)
27. Про основні засади державної кліматичної політики : Закон України від 08.10.2024 № 3991-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3991-20> (дата звернення: 03.02.2026)
28. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України; Стратегія від 05.08.2020 № 695. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/695-2020-%D0%BF> (дата звернення: 03.02.2026)
29. Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Перелік, Форма типового документа, Інформація, Звіт від 15.03.2024 № 305. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/305-2024-%D0%BF> (дата звернення: 03.02.2026)
30. Про затвердження Порядку функціонування єдиної геоінформаційної системи здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 23.05.2023 № 522. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/522-2023-%D0%BF> (дата звернення: 03.02.2026)

References:

1. Korkuna O. I., Korkuna I. I., Tsilnyk O. Ya. (2019) Normatyvno-pravove zabezpechennia rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Regulatory and legal support for the development of united territorial communities under decentralization]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy–Socio-economic problems of modern Ukraine*, no. 2, pp. 16–19. Available at: https://ird.gov.ua/sep/sep20192%28136%29/sep20192%28136%29_016_KorkunaO%2CKorkunaI%2CTsilnykO.pdf (in Ukrainian)
2. Chernykhivska A. V. (2020) Kontseptualni zasady staloho rozvytku mistsevoho samovriaduvannia [Conceptual foundations of sustainable development of local self-government]. *Problemy ekonomiky–Problems of Economics*, no. 3(45), pp. 112–117. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-112-117> (in Ukrainian)
3. Albeshchenko O. (2022) Yevropeyskyi dosvid zabezpechennia staloho rozvytku ahrarnoho sektora silskykh terytorii [European experience in ensuring sustainable development of the agricultural sector of rural territories]. *Ekonomika ta suspilstvo–Economics and Society*, no. 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-1> (in Ukrainian)
4. Komelina O. V., Kondratieva H. V. (2023) Yevropeyskyi dosvid orhanizatsiino-pravovoho zabezpechennia staloho prostorovoho rozvytku [European experience of organizational and legal support for sustainable spatial development]. *Ekonomika i rehion–Economics and Region*, no. 2(89), pp. 23–31. Available at: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/download/2930/2329/> (in Ukrainian)
5. Kryvokulska N., Hunko S., Brych V., Bohach Yu. (2024) Rehuliuвання staloho rozvytku terytorialnykh hromad na zasadakh stratehichnoho i proiektnoho pidkhodiv v konteksti vymoh Yevropeiskoho Soiuzu [Regulation of sustainable development of territorial communities based on strategic and project approaches in the context of the requirements of the European Union]. *Ekonomichniyi dyskurs – Economic discourse*, no. 3–4, pp. 84–95. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2024-2-8> (in Ukrainian)
6. Marin-Gonzalez F., Moganadas S. R., Paredes-Chacin A. J., Yeo S. F., Subramaniam S. (2022). Sustainable local development: Consolidated framework for cross-sectoral cooperation via a systematic approach. *Sustainability*, no. 14(11), Article 6601. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14116601>
7. Klioba S. M. (2018) Suchasnyi stan rozvytku terytorialnykh hromad: normatyvno-pravove ta instytutsiino-orhanizatsiine zabezpechennia [Current state of development of territorial communities: regulatory, legal, institutional, and organisational support]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy–Social and economic problems of the current period in Ukraine*, vol. 1(129), pp. 39–45. Available at: https://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.01.039_u (in Ukrainian)
8. Leshchuk I., Patytska K., Bashynska Y., Nestor O., Kvak S. (2025). Integrating the European Green Deal into local governance: Administrative capacities and institutional challenges for territorial communities. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, no. 11(4), pp. 196–226. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2025.11.04.07>
9. Pro enerhetychnu efektyvnist [On energy efficiency]. (2021, October 21). Law of Ukraine No. 1818-IX. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text> (in Ukrainian)

10. European Commission. (2020, March 11). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A new Circular Economy Action Plan: For a cleaner and more competitive Europe*. COM(2020) 98 final. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0098>
11. Sikora A. (2021). European Green Deal—legal and financial challenges of climate change. *ERA Forum*, no. 21(4), pp. 681–697. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00637-3>
12. Testi A., Zetti I., Tarsi E., Fontana C., Gisotti M. R., Rossi M. (2023). Supporting local implementation of the European Green Deal through a place-based, participatory approach: Methodology for a comprehensive analytical framework. *Sustainability*, no. 15(20), Article 15098. DOI: <https://doi.org/10.3390/su152015098>
13. Damari Y., Berchoux T. (2026). Assessing alignment of local climate strategies with European Green Deal priorities: Evidence from small settlements. *Climate Policy*, no. 26, pp. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1080/14693062.2026.2646996>
14. Trane M., Borchardt S., Marelli L., Siragusa A., Pollo R., & Lombardi P. (2025). What role for cities in the EU Green Deal? Analysis of policy framework, interlinkages and contribution to the 2030 Agenda. *Sustainable Development*, no. 33(4), pp. 5949–5967. DOI: <https://doi.org/10.1002/sd.3423>
15. European Commission. (2019, December 11). *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal*. COM(2019) 640 final. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019DC0640>
16. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Policy coherence for sustainable development*. Available at: <https://www.oecd.org/en/topics/policy-coherence-for-sustainable-development.html>
17. European Commission. (2021, November 3). *Commission staff working document. Better Regulation Guidelines*. SWD(2021) 305 final. Available at: https://commission.europa.eu/system/files/2021-11/swd2021_305_en.pdf
18. Council of Europe. (1985, October 15). *European Charter of Local Self-Government*. Available at: <https://rm.coe.int/european-charter-for-local-self-government-english-version-pdf-a6-59-p/16807198a3>
19. Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment. (2001). *Official Journal of the European Communities*, L 197, 30–37. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj/eng>
20. Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment (codification). (2012). *Official Journal of the European Union*, L 26, pp. 1–21. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/92/oj/eng>
21. Regulation (EU) 2021/1060 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 laying down common provisions on the European Regional Development Fund, ... Policy. (2021). *Official Journal of the European Union*, L 231, pp. 159–706. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj/eng>
22. Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of 30 June 2021 establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulations (EC) No 401/2009 and (EU) 2018/1999 (“European Climate Law”). (2021). *Official Journal of the European Union*, L 243, pp. 1–17. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj/eng>
23. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini [On local self-government in Ukraine]. (1997, May 21). Law of Ukraine No. 280/97-VR. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian)
24. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky [On the principles of state regional policy]. (2015, February 5). Law of Ukraine No. 156-VIII. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/156-19> (in Ukrainian)
25. Pro stratehichnu ekolohichnu otsinku [On strategic environmental assessment]. (2018, March 20). Law of Ukraine No. 2354-VIII. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2354-19> (in Ukrainian)
26. Pro otsinku vplyvu na dovkillia [On environmental impact assessment]. (2017, May 23). Law of Ukraine No. 2059-VIII. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2059-19> (in Ukrainian)
27. Pro osnovni zasady derzhavnoi klimatichnoi polityky [On the basic principles of state climate policy]. (2024, October 8). Law of Ukraine No. 3991-IX. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3991-20> (in Ukrainian)
28. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021–2027 roky [On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021–2027]. (2020, August 5). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 695. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/695-2020-%D0%BF> (in Ukrainian)
29. Deiakі pytannia provedennia monitorynhu ta otsiniuvannia derzhavnoi rehionalnoi polityky [Certain issues of monitoring and evaluation of state regional policy]. (2024, March 15). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 305. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/305-2024-%D0%BF> (in Ukrainian)
30. Pro zatverdzhennia Poriadku funktsionuvannia yedynoi heoinformatsiinoi systemy zdiisnennia monitorynhu ta otsiniuvannia rozvytku rehioniv i terytorialnykh hromad [On approval of the Procedure for functioning of the unified geoinformation system for monitoring and evaluation of the development of regions and territorial communities]. (2023, May 23). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 522. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/522-2023-%D0%BF> (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 03.04.2026

Дата прийняття статті: 23.04.2026

Дата публікації статті: 08.05.2026